

ዳኞች፡- ሐጎስ ወልዱ

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- ብርሃኑ ከፍያለው ቀረቡ

ተጠሪ፡- እነ ወ/ሮ ሮማን ይርጋ/ 11 ሰዎች/

1. ጠበቃ ናአድ አየናቸው/ ስለፋሲል ይርጋና ፍሬ ህይወት
2. ጠበቃ ዘውዱ ዓሊ/ ስለ 10ኛ ና 11ኛ ተጠሪዎች ቀረቡ

መዝገቡ ተመርምሮ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ በፍርድ ቤት የተቋቋመ የውርስ አጣሪ አበል መጠን ሊወሰን የሚችልበትን ሕጋዊ አግባብ የሚመለከት ነው፡፡ ክርክሩ የተጀመረው ወ/ሮ ሮማን ይርጋ ፣ ወ/ሮ ቅድስት ይርጋ እና ወ/ሮ ቆንጂት ይርጋ አመልካች ፣ አቶ መስፍን ይርጋ ደግሞ ተጠሪ ፣ እነ አቶ ተፈሪ ይርጋ ስድስት ሰዎች ደግሞ ጣልቃ ገብ ሁነው በተካሄደው የሚች አቶ ይርጋ እንደታ የውርስ ንብረት ማጣራት ክርክር ሲሆን የውርስ ይጣልራልኝ ጥያቄ ያቀረቡት የስር አመልካቾች እነ ወ/ሮ ሮማን ይርጋ ሶስት ሰዎች ናቸው፡፡ ጥያቄው የቀረበለት የፌ/መ/ደ/ፍ/ቤትም የአሁኑን አመልካች የውርስ ሃብቱን ለማጣራትና ለማስተዳደር የሾሟቸው ሲሆን አመልካች የውርስ ሃብቱን አጣርተው የውርስ ሃብት ሪፖርቱን ለፍርድ ቤቱ አቅርበዋል፡፡ ሪፖርቱ የቀረበለት ፍርድ ቤትም በተጣራው የውርስ ሪፖርት ላይ ግራ ቀኙ አስተያየት እንዲሰጡበት አድርጓል፡፡ በውርስ ሪፖርቱ ከተካዱት ጉዳዮች አንዱ የውርስ አጣሪው የስራ ዋጋ መጠንን የሚመለከት ሲሆን ውርስ አጣሪው ላጣሩት የውርስ ስራ ከጠቅላላው ንብረት 5% ይገባኛል በማለት አቅርበዋል፡፡ ፍርድ ቤቱም የቀረበው የውርስ አጣሪ ስራ ዋጋ መጠን ከተጣራው የውርስ ንብረት መጠን አንፃር ሲታይ የተነጋገነ ነው፤ ከወራሽነትም የሚተናነስ አይደለም፤ ወራሾች እያንዳንዳቸው ተጠይቀውም እያንዳንዳቸው ብር 3000.00 /ሶስት ሺህ ብር/ ለመክፈል ፈቃደኞች መሆናቸው ተረጋግጧል የሚሉትን ምክንያቶችን በመያዝ ለአመልካች እያንዳንዳቸው ብር ሶስት ሺህ ፣ በጠቅላላው ብር 30,000.00 /ሰላሳ ሺህ ብር/ እንዲከፈላቸው በማለት ወስኗል፡፡ በዚህ ውሳኔ አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኛቸውን ለፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ቢያቀርቡም ፍርድ ቤቱ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 337 መሠረት ሰርዘባቸዋል፡፡ የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ይህንኑ ውሳኔ ለማስቀየር ነው፡፡ የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም ባጭሩ የውርስ ማጣራቱና የውርስ ንብረት ማስተዳደሩን ተግባር ለማከናወን የሚያስፈልገውን የሥራ ዋጋ አስመልክቶ ከተጠሪዎች መካከል ስምንቱ አስቀድመው በስምምነት መጠንኑ የቆረጡ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ ፍርድ ቤቱ

መጠኑ የተጋነነ ነው በማለት መቀነሱ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1731 ፣1711 ፣ 959 ድንጋጌዎች አኳያ ጉዳዩ ያልታየ በመሆኑ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት በመሆኑ ውሳኔው ሊታረም የሚገባው ነው በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው። አቤቱታቸው ተመርምሮም ሊጣራ የሚገባው የሕግ ነጥብ መኖሩ ታምኖበት ለሰበር ችሎት እንዲቀርብ የተደረገ ሲሆን ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው ተጠሪዎች ቀርበው የተወሰኑት ከአመልካች ጋር የ5% ስምምነት ማድረጋቸውን በማመን መልስ ሲሰጡ የተወሰኑት ደግሞ ከአመልካች ጋር ያደረጉት ስምምነት የሌለ መሆኑን በመግለፅ በአየራሳቸው በኩል ተገቢው እንዲወሰን ተከራክረዋል። አመልካች በበኩላቸው የሰበር አቤቱታውን በማጠናከር የመልስ መልሳቸውን ሰጥተዋል።

የጉዳዩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ውሳኔ እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ በሚከተለው መልኩ መርምሮታል። እንደመረመረውም የስር ፍርድ ቤት የአጣሪውን የአገልግሎት ዋጋ መጠን በመቀነስ የሠጠው የውሳኔ ክፍል መሰረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ነው ለማለት ይቻላል? ወይስ አይቻልም ?የሚለው ነጥብ በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሁኖ አግኝቶታል።

በመሰረቱ የውርስ አጣሪ መሆን የሚችለው፡- ያለኑዛዜ ወራሽ የሆነ ሰው፣ ይህም ልጅ፣ ልጅ ከሌለ ወላጅ ፣ ወንድም እህት፣ በኑዛዜ ጠቅላላውን የሚች ንብረት እንዲወርስ ኑዛዜ የተደረገለት ሰው፣ አካለመጠን ያልደረሱ ወይም በህግ የተከለከሉ ህጋዊ ወራሾች ሞግዚት፣ በወራሾች ስምምነት የሚመረጥ ሰው፣ ወራሾች ካልተስማሙ በፍ/ቤት የሚመረጥ ውርስ አጣሪ፣ ወይም (...) በኑዛዜ የሚመረጥ የውርስ አጣሪ ነው። የውርስ አጣሪው ዋና ዋና ስራዎች ደግሞ፣ ሚቹ አንድ ኑዛዜ ትቶ እንደሆነ መፈለግ ወራሾቹ እነማን እንደሆኑ መለየት ፣ የውርስ ሀብት ማስተዳደር፣ መክፈያቸው የደረሰውን የውርስ ሀብቶች መቀበል ፣ እዳዎችን መክፈል ፣ ሚች በኑዛዜው ያደረጋቸውን ስጦታዎች ኑዛዜው ተቀባይነት ያገኘ ከሆነ መክፈልና የሚች ኑዛዜ እንዲፈፀም አስፈላጊውን ሁሉ ማድረግ ፣ ሚች ኑዛዜ ያልተወ ከሆነ የሚች ያለኑዛዜ ወራሾችን በመለየት የኑዛዜውን ድልድል እንዴት እንደሆነ ለወራሾች ማሳወቅ ፣ እና በአጠቃላይ ሌሎች ስራዎችን ከፍ/ብ/ህ/ቁጥር 946-1125 ድረስ ያሉትን እንደ አግባብነታቸው መስራት ነው። በዚህ መልኩ በሕጉ የተሰጡትን ስራዎች የሚያከናውን የውርስ አጣሪ የስራውን አገልግሎት ዋጋ የሚያገኝበት አግባብም በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 959 ስር ተደንግጓል። በዚህ ድንጋጌ መሠረት አጣሪው በሚቹ በተወሰኑት ሁኔታዎች /ውለታዎች/ መሠረት ወይም በወራሾቹ ወይም በዳኞቹ መካከል በተደረገ ስምምነት የሚሰራው ሥራ የሚያረጋግጥለት ከሆነ አንድ የአገልግሎት ዋጋ ለማግኘት መብት ያለው ስለመሆኑ ተደንግጓል። ከዚህ ድንጋጌ ይዘት መገንዘብ የሚቻለው የአጣሪው የአገልግሎት ዋጋ ሊወሰን የሚችለው አጣሪው ከሚች፣ ወይም ከዳኞች መካከል በሚደርገው ስምምነት ሁኖ የሚሰራው ስራ አረጋጋጭ ሁኖ ሲገኝ መሆኑን ነው። በመሆኑም የሥምምነቱ መኖር ብቻውን አሳሪ የሚሆንበት አግባብ የሌለ ሲሆን የማጣራቱ ስራ ክብደቱ ፣ ውስብስብነቱ ከወሰደው ጊዜና ድካም አንፃር እየታየ የአገልግሎት መጠኑ የሚወሰን መሆኑንና ይህም ለፍርድ ቤቱ በሕጉ የተሰጠ ስልጣን መሆኑን የድንጋጌው መንፈስና ይዘት ከውርስ ማጣራት ስራ መሰረታዊ ዓላማ ጋር ተዳምሮ ሲታይ የሚያስገነዝቡን ጉዳይ መሆኑን መገንዘብ የምንችለው ሁኖ አግኝተናል።

አመልካች ለክርክራቸው መሰረት ያደረጉት ስምምነቱን መኖሩንና የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1731 ድንጋጌን ሲሆን በእርግጥ በሕግ አግባብ የተቋቋሙ ውሎች ሁሉ በተዋዋይ ወገኖች መካከል የሕግን ያህል አስገዳኝነት ኃይል ያላቸው መሆኑን ተጠቃሹ ድንጋጌ የሚያሳዩን ጉዳይ ሁኖ

ይህ ድንጋጌ ከፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1711 እና 959 ድንጋጌዎች ጋር ተጣምሮ ሲታይ የስምምነቱ መኖር ብቻውን ስምምነቱ ሕጋዊ ጥበቃ እንዲደረግለት የሚያደርግ ሲሆን ስምምነቱ የውርስ ማጣራቱ ስራው ክብደቱና ውስብስብነቱ እየታየ የአጣሪው የአገልግሎት ዋጋ መጠን በፍርድ ቤት የሚወሰንበት ሕጋዊ አግባብ ያለ ከመሆኑ ጭምር ሲታይ የአመልካች ክርክር ሕጋዊ መሠረት የሌለው መሆኑን የሚያስገነዝብ መሆኑን የሚያሳይ ነው። በተያዘው ጉዳይ የስምምነቱ መኖር ያለመኖር በራሱ ክርክር ያስነሳ ከመሆኑም በተጨማሪ ከወራሾች መካከል ሁለቱ ስምምነቱ ላይ ፈቃዳቸውን ያልገለፁ መሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ ፍሬ ነገርን ለማጣራትና ማስረጃን ለመመዘን ሥልጣን ባላቸው የስር ፍርድ ቤቶች በሚገባ የተረጋገጠ ጉዳይ ሲሆን እስከዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት በቀረበው ክርክርም ስምምነቱ መኖሩን ያመኑት የተወሰኑት ተጠሪዎች ብቻ መሆናቸው፣ የውርስ ንብረቱ ክፍፍሉ እስከሚፈፀም ድረስ እንደ አንድ የተለየ ንብረት የሚቆጠርና ሳይነጣጠል የሚቆይ ስለመሆኑ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 1060/1/ ድንጋጌ ከተቀመጠው መርህ እና የውርስ አጣሪውን የአገልግሎት ዋጋ ለመቀነስ ፍርድ ቤት በሕጉ ስልጣን የተሰጠው ከመሆኑ አንፃር ሲታይ ከወራሾች መካከል የተወሰኑት ስምምነት ማድረጋቸው የውርስ አጣሪውን የአገልግሎት ዋጋ መጠኑን በግል ለያይቶ መወሰን የግድ አስፈላጊ ነው ብሎ ለመደምደም የማያስችል ነው። አመልካች ከውርስ ንብረቱ ተገኝ ከተባለው ብር 5,498,400.00 ውስጥ 5% ይገባኛል ያሉት የተጋነነ እና ከወራሽነት የማይተናነስ መሆኑን የስር ፍርድ ቤት ግምት የወሰደበት ሲሆን አመልካች በዚህ ሰበር ሰሚ ችሎት የስራውን አድካሚነት እና በራሳቸው ጥረት የተነሳ ከውርስ ንብረቱ ይፈለጋል ተብሎ በግብር አስገቢው መስሪያ ቤት ተጥሎ የነበረውን የግብር መጠን ማስቀረታቸውን ፣ በንብረት ጥበቃ ወቅትም የፈፀሙትን ተግባር ሁሉ በመዘርዘርና በምክንያትነት በመጥቀስ ክፍያው የተጋነነ ነው ሊባል የሚችል አይደለም በማለት ያቀረቡት ክርክር የፍሬ ነገር ክርክር በመሆኑ ከኢ.ፌ.ዲ.ሪ ሕገ መንግስት አንቀጽ 80/3/ሀ/ እና አዋጅ ቁጥር 25/1988 አንቀጽ ድንጋጌዎች አንጻር ሲታይ በዚህ ችሎት ሊጣራና ሊመዘን የሚችል ካለመሆኑም በላይ በፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 959 ድንጋጌ መሠረት ለስር ፍርድ ቤት ከተሰጠው ፈቃድ ስልጣን አንጻር ተቀባይነት ሊሰጠው የሚችል ሁኖ አልተገኘም። በአጠቃላይ የአጣሪው የአገልግሎት ዋጋን በተመለከተ በተወሰኑት ወራሾችና በአጣሪው መካከል ስምምነት ቢኖርም በክርክሩ የተረጋገጡትን የተለያዩ አሳማኝ ምክንያቶችን በመያዝ ፍርድ ቤት የአገልግሎት ዋጋ መጠኑን ለመቀነስ የሚችል መሆኑን የፍ/ብ/ሕ/ቁጥር 959 ድንጋጌ ይዘትና መንፈስ የሚያሳይ በመሆኑና በተያዘው ጉዳይም በዚህ አግባብም የአጣሪው የአገልግሎት ዋጋ መጠን የተወሰነ በመሆኑ በውሳኔው ላይ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ተፈጽሟል ማለት አልተቻለም። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 06321 ሐምሌ 23 ቀን 2002 ዓ.ም ተሰጥቶ በፌዴራሉ ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 99123 መጋቢት 12 ቀን 2003 ዓ.ም በትዕዛዝ የጻፈው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 348/1/ መሠረት ፀንቷል።
2. በፍርድ ቤት የተሾመ የውርስ አጣሪ የአገልግሎት ዋጋን በተመለከተ አጣሪው የሚሰራው ስራ የሚያረጋግጥለት መሆኑን በመመርመር ፍርድ ቤት የመቀነስ ስልጣን አለው ብለናል።
3. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሣራ ግራ ቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፣ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ሃ/ዲ